

LUND UNIVERSITY

În Ardeal, la 1884 : Intelectualul român și aspirațiile sale

Bagiu, Lucian

Published in:
Transilvania

2009

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Bagiu, L. (2009). În Ardeal, la 1884 : Intelectualul român și aspirațiile sale. *Transilvania, XXXVII (CXIII)(2)*, 22-29. http://www.revistatransilvania.ro/nou/ro/anul-editorial-2009/doc_download/21-numrul-22009.html

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Universitatea Norvegiană de Științe și Tehnologie din Trondheim, Facultatea de Arte
The Norwegian University of Science and Technology (NTNU) in Trondheim, Faculty of Arts

În Ardeal, la 1884. Intelectualul român și aspirațiile sale

Transylvania, 1894. Romanian intellectual and his aspirations

The article comprises an exemplification of the method the author used in his scientific research as a member of the grant Presa românească și ideea națională. Antologie, studiu, dicționar, dosar critic (The Romanian Press and the National Idea. Anthology, Study, Dictionary, Critical File), 2005-2006, CNCSIS code 782, coordinator of grant Professor Mircea Popa. The author was responsible for the publications "Telegraful român" ("The Romanian Telegraph") (1853-1918) and "Tribuna" ("The Tribune") (1884-1903), both of which appeared in Sibiu. The author presents below a brief analytical file of the magazine and a selection of three articles it contained in its early beginnings. All of these articles refer to the relationship of the Romanian intellectuals from Transylvania with the Hungarian ruling political system and point out a rather discomfiting state of mind at the time.

Keywords: *Hungarian, national, political, press, Romanian, Transylvania*

Institution's address: Postal address: N-7491, Trondheim, Norway; **Visiting address:** Departmental office, room 5557 in building 5, level 5 at Dragvoll campus; **Telephone:** + 47 73 59 68 03, **Fax:** + 47 73 59 65 12

Personal e-mail: *lucian_bagiu@yahoo.com*

Fișă de dicționar:

TRIBUNA. Cotidian politic și literar al românilor din Transilvania. Apare la Sibiu (14 aprilie 1884 – 5 decembrie 1893; 4 ianuarie 1894 – 29 aprilie 1903). Director și redactor responsabil: I. Slavici (1884-1886); redactor responsabil: Cornel Pop Păcurar (1884-1886), Pompiliu Pipoșiu (1886-1887), Ștefan Albin (1886-1890), Aurel Popa (1886-1887), Andrei Balteș (1890-1901), Alexandru Dordea (1893-1894), Ioan Ciontea (1893-1896), Cornel Scurtu (1893-1894), Teodor V. Păcățian (1896-1897), Ioan Morariu (1897), Petru Simțion (1897-1898), L. L. Prasca-junior (1901), George Mohan (1901-1902), Ioan E. Prodan (1902), E. Dăianu (1903); redactor: G. Coșbuc (1886-1889). Editează suplimentele „Foaia ilustrată” (1891) și „Tribuna literară” (1900-1902). Inițiat de un grup de negustori români din Sibiu, cu scopul de a avea un organ care să reprezinte „curențele populare” și să fie „un centru de lucrare literară”, ziarul „Tribuna” a însemnat, după opinia lui I. Breazu, „triumful «Convorbirilor literare» în Transilvania”, datorită activității lui I. Slavici, care venea cu experiență de ziarist de la „Timpul” (1876-1924) și a lui G. Coșbuc, care se afirmă ca poet original în paginile ziarului.

Rubricile „Tribunei” sunt similare celor ale majorității ziarelor din România: „Revista politică”, „Corespondența particulară a Tribunei” și „Foița Tribunei”. În articolele politice, istorice și culturale, conducătorii „Tribunei” susțin ideea unei literaturi inspirate din realitățile naționale, necesitatea folosirii unei limbi literare înțelese de întregul popor și a normelor ortografice fonetice stabilite în 1880-1881 de Academia Română. În primii cinci-șase ani, „Tribuna” este alături de junimiști; după 1890 se apropie de cercurile liberale din România, rămânând însă în problemele culturale sub influența lui Titu Maiorescu și a „Convorbirilor literare” (1867-1944). „Tribuna” adoptă, încă de la primele numere, ortografia fonetică propusă de Maiorescu prin „Convorbiri literare” și Analele Academiei Române. După ivirea unor neînțelegeri între proprietarii tipografiei și redacția ziarului și după procesul memorandiștilor (1894), „Tribuna” renunță la lupta activă și se preocupă mai puțin de problemele literaturii. Sub conducerea lui E. Dăianu, ziarul „Tribuna” are o difuzare limitată, fiind nevoit să-și întrerupă apariția. Referindu-se la contribuția ziarului la realizarea unității naționale, I. Slavici scria în articolul „Tribuna” și tribuniștii, din 1896: „Cu Tribuna a intrat în viața noastră comună un nou rând de oameni, care au dat lucrării noastre culturale un

nou avânt și luptelor noastre politice o nouă direcțiune, care reprezintă, în dezvoltarea noastră națională un nou curent. Curentul acesta, slab la început, a crescut din an în an și a ajuns în cele din urmă a toate covârșitor, fiindcă el pornea din simțământul că, prin originea noastră, prin destoiniciile noastre particulare și prin poziția noastră geografică, noi, românii, deși risipiți în mai multe state, avem aceleași interese și suntem mențiți a purta împreună aceeași grea și frumoasă sarcină în Orientul Europei”¹. Propagarea ideii de unitate politică și culturală a poporului român – „Soarele pentru toți românii la București răsare”, se exprima Slavici într-o scrisoare –, promovarea unui realism popular sunt principalele puncte ale programului „Tribunei” de până la 1900².

În anul 1908 reținem următoare prezentare succintă a publicației: „ziar politic cotidian, înființat 1884 în Sibiiu, sub direcțiunea lui I. Slavici și editat de societatea pe acț. «Institut Tipografic». Timp îndelungat cel mai citit ziar rom. în Trs., care a contribuit mult și la îndreptarea limbei lit. Dincoace de Carpați. T., mai ales dela 1890, a fost organul acreditat al comitetului național, și îndeosebi în chestiunea memorandumului a avut rol conducător. T. a fost urmărită cu o lungă serie de procese politice, fiind judecați aproape toți redactorii ei la temniță și societatea editoare la amenzi grele. (Numai dela 1893-1903 pedepsele dictate T.-ei represintă în total amenzi de 40.656 cor. Și întemnițări pe timp de 17 ani!) Aceste procese în fine au consumat întreagă averea Inst. Tipografic și au avut de urmare sistarea T.-ei în 16/29 Aprilie 1903.”³.

Recursul la istoriografia literară rezervă, nu de puține ori, surprize și paradoxuri notabile. Uităm de unde și cum am purces pentru a ne regăsi astăzi străini de propriul trecut. Și, parcă, înstrăinați de noi înșine. Reproducem, în cele ce urmează, trei dintre articolele anului inaugural al „Tribunei”, fără comentarii adiacente, oferind fiecăruia dintre cititori libertatea absolută a judecăților multiple.

Ioan Slavici

I.

O răcoreală plăcută adie dinspre Budapesta: poliția din Cluj a oprit o întrunire proiectată de studenți și senatul universitar a pornit cercetarea disciplinară contra inițiatorilor tumultelor de la 14, 15, 16 și 17 Mai.

Dacă este așa, atunci putem să vorbim și noi mai dezghețat.

Înainte de toate „pro domo”.

Ni s-a făcut la Cluj și nouă onoarea de a fi executați cu mare tămbălău: „Tribuna” a fost înfiptă în băț, dusă cu mare triumf la locul, unde stăteau odinioară furcile clujenilor și după toate acestea a fost dată în prada flăcărilor mistuitoare. Au asistat la acest act solemn vreo două mii de persoane, studenți, funcționari

publici, băieți de prăvălie, calfe și ucenici de meșteșugari, a fost și muzică funebră, s-au intonat și imnuri naționale: niciodată nu ne-am fi crezut atât de importanți, niciodată vrednici de o manifestațiune atât de impozantă.

Pagubă numai c-a fost totodată și atât de ridicolă.

Cum adică? – noi am provocat, chiar și noi am provocat opinia publică maghiară?!

Inima deschisă cu care ne-am prezentat în publicitatea patriei noastre, sinceritatea, necondiționata noastră iubire de adevăr, sunt acestea provocări?!

S-a produs în timpul din urmă în patria noastră o încordare, care poate să devină fatală atât pentru națiunea română, cât și pentru cea maghiară, și această încordare nu va putea să înceteze decât așa, dacă ne vom spune unii altora fără de înconjur ceea ce voim, ceea ce simțim, ceea ce gândim.

Noi am venit să împlinim această datorie patriotică și amicală. Le-am spus maghiarilor: iată ce simte, iată ce vrea, iată cum gândește poporul român, pe care noi îl cunoaștem mai bine decât voi și cu care noi ne-am identificat, iată ce voim noi, purtătorii vieții intelectuale române.

Ne așteptam ca ziarele maghiare să ne răspundă arătând în formulare clară și fără de înconjur ce voiește poporul pe care îl reprezintă ele, ce gândește, cum simte el.

Astfel s-ar fi început o ciocnire de idei, în care, punând argument lângă argument, încetul cu încetul ne-am fi apropiat unii de alții, am fi găsit în cele din urmă terenul comun, pe care ne putem întâlni, și am fi produs atât în țară, cât și în societatea europeană, care se interesează de noi, impresiunea că suntem două popoare care, unite prin interese comune, dau o garanție destul de sigură pentru menținerea ordinii, de care se simte atât de mare trebuință în vederea organizării Orientului și a civilizației lui.

Se vede însă că în adevăr opinia publică maghiară nu poate suporta adevărul, când el izbește în înclinările ei.

Recunoaștem că suntem noi românii un fel de pericol elementar pentru națiunea maghiară cu aspirațiunile ei de astăzi: tocmai de aceea partea luminată a națiunii maghiare trebuie să aibă curajul civic de a se uita cu ochiul liniștit în fața acestui pericol și de a se gândi cu toată seriozitatea asupra mijloacelor ce noi propunem pentru înlăturarea lui.

Ungaria trebuie să rămână un stat poliglot și dreptul ei public trebuie să se dezvolte mai departe în acest sens: astfel nu este în lumea aceasta putere care să

poate împiedica dizolvarea lui, și cine știe?! – cine are criminala îndrăzneală de a afirma că în procesul de dizolvare a statului nu vom pieri și noi, cele două națiuni care îi dau caracterul special și, înțelese între dânsele, pot să-l susțină față cu orișice primejdie.

Drept argument contra acestei teze susținute de noi, colegii noștri din Cluj ne răspund că suntem daco-români.

Nici noi nu zicem că nu.

Suntem parte din poporul român, cel mai mare popor din Orientul Europei și cel mai încheat, vreo zece milioane de oameni care, cu toate că stau răspândiți până înspre Tisza și Nistru și chiar peste Dunăre prin Serbia, Bulgaria și Dobrogea, vorbesc același dialect numit daco-român, au aceleași obiceiuri și aceleași tradițiuni în ceea ce privește comorile de poezie populară, și reprezintă același tip.

Acesta e un adevăr etnografic, pe care mai ales noi nu-l vom tăgădui.

Ce urmează însă din acest adevăr?

Urmează, că în mod fatal viața intelectuală, dezvoltarea etică, cultura acestor zece milioane de oameni este aceeași și că prin noi, a treia parte din poporul român, patria noastră poate să stabilească cele mai intime relațiuni cu Orientul și să împlinească cea

mai însemnată parte din misiunea ei civilizatoare.

Astfel s-a și urmat în mai multe rânduri.

Cele dintâi cărți românești au fost tipărite la Brașov, la Sibiu, la Orăștie și la Alba Iulia, iar tradițiunile culturii moderne se încep tot în Ardeal și la Viena.

Cea dintâi școală românească în Muntenia a fost înființată de G. Lazăr, un ardelean, care și-a făcut studiile la Sibiu și la Viena; cea dintâi școală românească în Oltenia a fost înființată de I. Maiorescu, alt ardelean, care și-a făcut studiile la Viena, și tot ardelean a fost cel dintâi profesor de limba română în Bucovina; tot ardeleni, ungureni și bănățeni au fost în parte organizatorii instrucțiunii de toate gradele în Moldova și Muntenia.

Iar acolo unde am pus noi începuturile de cultură, sunt astăzi centre de lumină pentru întregul Orient.

Credem că patria noastră poate să fie mândră de treaba pe care au făcut-o prin noi în Orient, și afirmăm hotărât că numai prin noi putea să facă treaba aceasta.

Ce vor maghiarii?

Voi nu voiți cultură, - ne strigă ei: râvniți la putere; voiți unirea voastră națională!

Când am zis noi că o voim aceasta?

N-ați zis, - răspund ei, - dar o voiți în taină?

În taină?

Apoi ceea ce nu se manifestă, politicește nu există ca voință, ci numai ca înclinare vagă și încă neformulată.

Negăm că e pronunțată această înclinare; chiar admitând însă că ea există, treaba oamenilor luminați nu este de a o formula prin articole de ziare, nici de a o întări prin agitațiuni ridicole, ci de a suprima orișice încercare de a o formula și de a căuta în toată liniștea un *ventil de siguranță* contra ei.

Acest ventil, zicem noi, e dezvoltarea dreptului public al patriei noastre în sens poliglot.

În loc de a se încerca să ne convingă că nu este așa, clujenii sparg ferestre și uși, bagă spaimă în familiile românilor, tulbură petrecerile fraților noștri de acolo, fac versuri pline de insulte la adresa publicului nostru și ard în cele din urmă biata hârtie, care n-are alt păcat decât pe acela de a fi servit drept mediu pasiv pentru comunicarea adevărului.

Și acestea sunt argumente, nu însă argumente ale unor oameni chibzuiți și iubitori de ordine, ci argumente de oameni dispuși a risca totul pe o carte.

Nu, - răspund ei, - câtă vreme există un picior de maghiar în țara aceasta, ea trebuie să rămână maghiară și numai maghiară.

Prea bine! - noi așteptăm ca forța împrejurărilor să-i silească a vorbi altfel.

Ne pare dar bine că măsurile luate de guvern, pentru că ele înlesnesc așteptarea - în toată liniștea.

Am dori însă ca frații noștri să nu considere măsurile luate de guvern drept o satisfacțiune dată celor insultați.

E o satisfacțiune pe care și-o dă guvernul sie însuși; buna reputație a poporului maghiar a fost compromisă și e interesul guvernului să-i dea reparațiune.

Apoi - prin măsurile luate contra inițiatorilor tulburărilor de la Cluj d-l Tisza își câștigă aparențele dreptului de a lua cele mai severe măsuri contra noastră.

Bunul cumpăt, statornicia și trezia minții: acestea să fie bazele liniei noastre de conduită.

Să dovedim că suntem un popor iubitor de ordine, dar tare în hotărârile sale, și de rușine va rămâne orișice s-ar încerca să atingă buna noastră reputațiune.

Să fim noi fermi și nimeni nu ne poate lovi fără de a se compromite.

Citim în „Telegraful”, oficiosul din București, de la 8 mai a. c. următoarea apreciere asupra celor petrecute la Cluj:

„E dureros pentru noi să fim martorii neînțelegerilor crescânde dintre românii din Ungaria și maghiari. Am vorbit în mai multe rânduri în aceste coloane despre chipul cum pacea și liniștea ar putea intra acolo, unde acum ura domnește cu spumele ei, și cum în locul luptelor sterpe și urâcioase, munca producătoare ar face din Ungaria unul din statele cele mai prospere și liniștite. Scenele petrecute în Cluj, cu ocaziunea aniversării zilei de 3 mai 1848, ne-au umplu de durere; speram un moment ca tinerimea ungară, odraslă viguroasă a unui popor cavalier, uitând ura veche și fără rațiune, va întinde, ea cel puțin, mâna românilor cu care trăiește în același stat; ne făceam iluzia că generația nouă, mai liberală ca bătrânii care au făcut pe 48, vor [sic!] forța, prin atitudinea lor, mâna părinților pentru a îndreptăți naționalitățile atât de încercate de sub coroana Stului Ștefan. Modul cum s-a purtat tinerimea universitară din Cluj, cu ocaziunea zilei de 3 mai, ne-a scos din inimă această iluziune. Ne-a fost dat să vedem că ungurii, tineri ca și bătrâni, culți ca și inculți, n-au făcut nici un progres în această privință și că ei, care au ajuns să stimeze și să iubească pe evrei, urăsc ca și acum un secol pe românii muncitori și leali, care contribuie în parte egală cu ungurii la sarcinile statului”.

(„Tribuna”, I, Nr. 21, Joi 10/22 Mai 1884, p. 81)

II. Înfrăurirea maghiară

Cultivarea sentimentului național – am zis – consistă în aceea că ne apropiem de popor, vorbim astfel ca el să ne înțeleagă, ne purtăm precum se poartă și el în împrejurări analoge, iubim ce iubește el și respingem ceea ce nu găsim și la dânsul, - căci e o urmă a înfrăuririi străine tot ceea ce avem noi fără ca să aibă și el.

Astfel trebuie să cultivăm în noi înșine iubirea de adevăr nu numai pentru că ea ne face capabili de dezvoltare etică, ci mai vârtos pentru că o găsim și la popor și lipsa ei nu poate fi decât o urmare a înfrăuririi străine.

Mai e acum și un al doilea păcat, care rezultă din exagerarea sentimentului de rasă.

Unde lipsește iubirea de adevăr, trebuie neapărat să lipsească și sentimentul de dreptate.

În maghiari s-a tocit aproape de tot acest sentiment.

Preocupat de naționalitatea sa și deprins a stăpâni, maghiarul nu mai e capabil de a cuprinde ideea dreptății; pentru el e drept ceea ce pare potrivit cu conservarea lui națională și nedreptate orișice concesiune făcută în favorul dezvoltării altora.

Astfel egalitatea îi pare lui o nedreptate, căci prin egalitate el e lipsit de privilegiile pe care le avea în trecut. Și maghiarii nu se prefac când își manifestă indignațiunea față cu stăruințele noastre naționale: sunt atât de preocupați de ei înșiși încât nu înțeleg cum ar fi cu puțință ca noi să nu fim mulțumiți cu situațiunea în care ne aflăm, cum s-ar putea ca și cererile noastre să fie drepte, de unde și până unde noi ne socotim și noi stăpâni în țara noastră. De aceea drepturile pe care le-am câștigat după revoluțiunea de la 1848 lor li se par niște abuzuri prin care îi spoliem pe dânsii de drepturile ce avuseseră odinioară și adeseori, fiind vorba de drepturile noastre, ei le numesc privilegiu și stăruiesc pentru desființarea lor.

Ei lucrează dar cu bună credință a omului orbit de patimă și n-au conștiință de nedreptatea ce-o fac, când ne jignesc în dezvoltare. Nu simte maghiarul că este o călcare a celor mai esențiale drepturi când ne impune limba maghiară în comună, în jurisdicțiune și în instrucțiune până chiar și în școala primară, nu are cătuși de puțin conștiința nedreptății ce-o face unui întreg popor, când stăruie pentru maghiarizare, nu poate să înțeleagă natura criminală a faptei pe care o săvârșește, când din banii muncii de noi crează așezăminte menite a ne jigni în dezvoltare.

Această conștiință de dreptate ne lipsește până la un grad oarecare și nouă societății culte române.

Nu îi lipsește însă poporului.

Românul e înainte de toate tolerant și nota caracteristică e disprețul pe care-l are față cu aceia care

se leapădă de naționalitatea ori de legea lor. Pe când maghiarul are o slăbiciune deosebită pentru străinii ce se pretind maghiari, românul se apropie cu neîncredere de cei ce se declară români fără ca în adevăr să fie și abia în a treia ori în a patra generațiune străinul românizat e socotit drept român între români. Pe când maghiarii înființază societăți pentru maghiarizarea numelor celor ce nu sunt, dar se pretind maghiari, în România opinia publică stăruie să se pună stavilă românizării numelor familiilor neromâne. Și ori de câte ori s-ar încerca cineva să impună celor neromâni naționalitatea română, el întâmpină reprobarea maselor poporului: românul, care ține cu atâta îndărătnicie la legea și la neamul său, simte nedreptatea faptei săvârșite prin jignirea cuiva în ceea ce-i privește legea și naționalitatea.

Urmează oare din acestea că maghiarii asimilează mai multe elemente străine decât românii?

Cătuși de puțin.

Românii sunt știuți ca popor cu deosebită putere de asimilare.

Și ceea ce le dă această putere e tocmai toleranța lor, superioritatea lor etică și simțământul de mândrie cu care resping pe cei ce stăruie înainte de vreme. Nu îi este românului destul să zică că ești român pentru ca să te primească: trebuie să te faci mai înainte în adevăr român, să gândești, să simți ca el, să iei ideile lui, într-un cuvânt să te asimilezi, să te faci seamăn al lui.

Din contră maghiarii nu asimilează, ei primesc în mijlocul lor elementele străine neasimilate, încât acestea, luând parte la viața lor etică, le falsifică încetul cu încetul spiritul național. Astfel ei au și ajuns a nu mai avea o viață națională proprie, căci întreaga lor viață, întrucât ea are o oarecare valoare, e făcută mai ales de străinii ce se pretind maghiari: tot ceea ce e original e rău și tot ceea ce e bun e german.

Dar nu acesta e răul ce rezultă din lipsa sentimentului de dreptate.

Sentimentul de dreptate e ceea ce-l face pe un popor capabil de dezvoltare politică.

Puterea fizică poate să întemeieze statele, însă numai iubirea dreptății poate să le conserve și să le ducă spre dezvoltare.

Căci ce va să zică dreptate?

Îndată ce se ivesc doi oameni în lume, ei trebuie neapărat să intre în conflict, să se jignească unul pe altul, să-și mărginească reciproc libertatea, și cel mai tare îi va impune totdeauna celui mai slab voința sa. Astfel cel mai tare se va dezvolta cu mai multă lesnire, în condițiuni mai favorabile, iar cel mai slab va tânji, fiind silit a-și consuma cele mai bune puteri în folosul altuia.

Interesul comun e însă ca tot omul să se dezvolte potrivit cu capacitatea sa de dezvoltare: dreptatea e

garanția acestei dezvoltări generale. Ea mărginește stăpânirea celor mai tari, pentru ca și cei mai slabi să se poată dezvolta.

Important e dar în viața statului totdeauna *dreptul celui slab*, căci cel tare are puterea și poate totdeauna să impună respectul dreptului său.

A abuzul de această putere, va să zică nedreptate.

Și această nedreptate o fac maghiarii în fieștecare zi și o fac fără ca să aibă măcar conștiința faptei lor, crezând că fac dreptate. Căci pentru dânșii drept este ceea ce le pare folositor rasei lor.

Tocmai de aceea ei sunt o rasă, nu însă un element de ordine, capabil de a conduce destinele acestei țări, din care ei nu fac decât abia a treia parte.

În timp de 18 ani, de când sunt stăpâni ai situațiunii, jignind pe celelalte popoare în dezvoltare, au slăbit încetul cu încetul simțământul de unitate politică, și astăzi am ajuns așa de departe încât în jumătate cel puțin din cetățenii Ungariei a străbătut convingerea că trebuie să se desființeze Ungaria de astăzi pentru ca dezvoltarea și pașnica viețuire împreună să fie cu puțință. Nimeni nu mărturisește această convingere, dar tocmai aceasta dovedește că ea a străbătut adânc și în cele mai largi cercuri se știe că așa este, o simt și maghiarii înșiși.

Abuzul de putere trebuie neapărat să ducă la o catastrofă, căci viața de stat n-are altă menire decât împiedecarea abuzului de putere.

Înclinarea spre abuz, dacă ea s-ar ivi, să o combatem mai ales în noi înșine ca pe un rău contractat sub înrăurirea maghiară și să nu scăpăm niciodată din vedere că Roma a pierit când și-a pierdut sentimentul de dreptate.

Și oricât de nedrepti ar fi maghiarii față cu noi, noi înșine să ne păzim, când ni se dă ocaziune, dreptatea față cu dânșii, căci astfel și numai astfel vom învinge, ba vom produce chiar și în ei sentimentul superiorității noastre etnice.

(„Tribuna”, I, Nr. 74, Sâmbătă 14/26 Iulie 1884, p. 293)

III.

Acum câteva zile am exprimat părerea noastră de rău că rapoartele pe care le dă biroul de presă despre ziarele române nu sunt întotdeauna exacte și că îndeosebi și articolele noastre adeseori sunt rău interpretate în aceste raporturi.

„Nemzet”, comunicând în traducere un extras din cele zise de noi, ne adresează următoarele cuvinte:

„«Tribuna» poate vedea că am luat acum cunoștință și despre recriminațiunile ei mai domoale întocmai ca

mai înainte despre izbucnirile și amenințările ei. Organele presei maghiare toate – departe de a căuta în presa naționalităților ceea ce e jignitor – apucă cu adevărată mulțumire patriotică orișice manifestațiune care accentuează din această parte credința către patrie și către ideea de stat maghiar. Cu toate că aceasta n-ar fi un merit, ci numai o împlinire de datorie, și în acest sens se ivesc puține exemple. Din acest articol constatăm că «Tribuna» accentuează, ce-i drept, buna înțelegere între români și maghiari, dar dacă i-am înțeles bine cuvintele socotesc pasivitatea drept cea mai corectă cale pentru aceasta. Nu punem la îndoială buna credință a acestui punct de mănecare; constatăm însă că acest drum e cel puțin cam cu înconjur.”

Ne simțim datori a mărturisi că „Nemzet” ne-a înțeles bine, dar că ne temem totodată ca nu cumva să se tragă din zisele noastre concluzii la care noi înșine nu voim să ajungem.

Înainte de toate stăruim asupra liniei de conduită ce ne-am ales ca organ de publicitate.

Cea mai de căpetenie preocupare a noastră este de a-i îndemna pe români la unire și la lucrare întinsă și de a înrăuri literaricește. Cât pentru politică, ne mărginim a spune adevărul asupra sentimentelor poporului român: nu propagăm idei, nu cultivăm tendințe, ci formulăm numai ideile care sunt predominante și marcăm tendințele care există la români, nu voim să fim conducătorii opiniei publice române, ci ne vom simți fericiți dacă vom putea să fim un interpret fidel al ei.

Ideile pe care le formulăm, pe care le indicăm, nu sunt dar ale noastre, ci ideile și tendințele care după cea mai intimă convingere a noastră determină linia de conduită a românilor.

Astfel voim să fim înțeleși.

Vorbim de sincera apropiere între români și maghiari pentru că partea cea mai bună și cu desăvârșire mare a poporului român o dorește; vorbim despre credința către patrie, pentru că îi știm pe români credincioși cetățeni ai statului în care se află: nu putem însă vorbi despre aderarea noastră la ideea de stat maghiar, fiindcă am spune un neadevăr, pentru care am fi huliți de toată suflarea românească.

Câtă vreme maghiarii se opintesc a face din țările supuse coroanei sfântului Ștefan un stat național maghiar, românii le sunt dușmani și gata a se uni la timp de grea cumpănă cu orișice alt dușman al lor: în zadar am zice noi că nu este așa, așa este și tot așa rămâne.

O sinceră apropiere între români și maghiari nu este cu puțință decât fiind recunoscută natura poliglotă a patriei noastre. Despre un stat maghiar noi românii nu voim să știm nimic: nu ne iartă firea noastră românească să-l admitem și numai printr-o organizare așezată pe principii poliglote credem cu puțință

consolidarea statului ungar.

Împinși cu o putere covârșitoare spre dezvoltare, noi nu putem să scăpăm de soarta noastră: ori îi vom impune în unire cu elementele mai moderate Ungariei organizațiunea poliglotă, ori vom zgudui statul din temelii, ori vom pieri. Alt curs istoria noastră nu poate să aibă. După ce-am trăit veacuri și iar veacuri de-a rândul pe acest pământ, nu putem să ne stingem fără de a fi zguduit societatea în care ne aflăm.

N-o voim această zguduire, dar suntem mânați spre ea, pas cu pas, răsuflare cu răsuflare.

Cerem dar pacea, cerem tihna lucrării roditoare, voim să ne apropiem de aceia care au întocmai ca și noi interesul ca la timp de grea cumpănă să nu fie singuri într-o lume plină de dușmani.

Știm prea bine că cea mai potrivită cale de apropiere nu este pasivitatea; dar pasivitatea aceasta nu este o linie de conduită aleasă de bună voie, ci o necesitate neîndurată. Nu mergem în dieta din Budapesta, pentru că ni s-au închis drumurile și pentru că nu avem încredere în aceia cu care ar trebui să stăm acolo de vorbă. După cele petrecute în curgerea celor din urmă zece ani, noi numai în autonomia Transilvaniei mai găsim pe din destul garantată libertatea noastră de dezvoltare: cine știe să ne găsească altă garanție, acela să ne-o spună.

Încrederea dar, care lipsește, să și-o câștige cercurile hotărâtoare ale națiunii maghiare, și dimpreună cu noi se vor retrage toți aceia pe care azi opinia publică maghiară îi socotește drept niște agitatori de meserie.

Nu se câștigă însă încrederea când chiar în fruntea

numărului în care constată domolirea noastră, „Nemzet” publică un articol menit a dovedi cu cifre că legea electorală, cu censul ei excepțional pentru Transilvania și cu voturile acordate foștilor nobili „per capita”, este un favor acordat românilor. Aceasta n-o crede nimeni; aceasta este o teză, care nu mai cere să fie combătută, este o satiră ce ni se adresează nouă.

Începutul înclinării spre bună înțelegere e recunoașterea adevărului, inima deschisă.

Această inimă deschisă n-o găsim încă la maghiari, și de aceea din zi în zi depărtarea crește.

Nu dorim nimic mai fierbinte decât pacea, încetarea luptei sterile, în care ne risipim cel mai prețios timp și cele mai alese puteri; însă de renunțare nu suntem capabili, a capitula nu putem, chiar nici dac-am voi.

Trecuți prin cele mai grele încercări, românii nu se lasă nici să fie amăgiți prin vorbe adunate pe ales, nici să fie mistificați prin interpretări sofiste și cu atât mai puțin să fie intimidați prin amenințările unui ministru încrezut în atotputernicia sa: aceasta e convingerea noastră, și cel ce vrea să ne combată, nu are decât să dovedească că suntem în rătăcire.

„Nemzet” vorbește de „izbucniri și amenințări” și le pune alăturarea cu tonul „mai domol” pe care îl constată în urmă la noi.

Am dori acum ca oamenii mai luminați ai maghiarilor să-și dea silința de a se convinge dacă opiniunea publică română aprobă tonul „mai domol” ori ceea ce „Nemzet” ia drept „izbucniri și amenințări”.

Semnatarii Memorandumului

Rândul de sus (de la stânga la dreapta): Dionisie Romano, Patriciu Barbu, Dr. D.O. Barcianu, Gherasim Domide, Dr. Teodor Mihali, Dr. Aurel Suci, Mihaiu Veliciu, Rubin Pațița

Rândul de jos (de la stânga la dreapta): Nicolae Cristea, Iuliu Coroianu, Gheorghe Pop de Băsești, Dr. Ioan Rațiu, Dr. Vasile Lucaciu, Dimitrie Comșa, Septimiu Albini

sursa: <http://ro.wikipedia.org/wiki/Fisier:Memorandum-semnatari.jpg>

În timp de câteva luni de zile „Tribuna” a devenit ziar răspândit și mult citit între români: aceasta dovedește că ea a știut să răspundă la o trebuință general simțită.

Provocați pe fieștecare zi de presa maghiară, de autoritățile publice maghiare, de societatea maghiară, românii, oricât de domoli din fire și doritori de pace sau cuprins încetul cu încetul de o agitațiune supărătoare și vor ca această agitațiune să se manifesteze în mod genuin: noi nu izbucnim, ci întâmpinăm izbucnirile în fața cărora ne aflăm, nu amenințăm, ci răspundem la amenințările ce ni se fac: voim să se știe că ne simțim la noi acasă și nu suferim să fim tratați drept niște străini pe pământul nostru strămoșesc.

În „ton domol” nu putem să ne adresăm decât la aceia care ni se prezintă și ei domoli.

Și dacă românii ar suporta cu indiferență toate batjocurile, toate jignirile, toate amenințările ce li se fac, n-am mai voi să fim interpreți ai sentimentului lor public, ne-am sfii a mărturisi că suntem și noi români și, simțindu-ne izolați, am renunța de a mai susține o cauză pierdută.

Exprimăm sentimentul public al românilor, care se simt destoinici a-și asigura cu orice preț libertatea de dezvoltare în patria lor, și aceștia sunt majoritatea covârșitoare, sunt totalitatea românilor din țările supuse coroanei Sfântului Ștefan.

E cu puțință că aceia care îi provoacă pe români vor dinadins să-i împingă la izbucniri nesocotite: vom stărui cu tot dinadinsul contra unor asemenea izbucniri dar, dacă stările de lucruri nu se schimbă, nu luăm răspunderea că vom putea izbuti.

(„Tribuna”, I, Nr. 114, Marți 4/16 Septembrie 1884, p. 453)

Note:

1. Apud I. Hangiu, *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, București. Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p. 105.
2. Cf. I. Hangiu, *Dicționarul Presei Literare Românești, 1790-1990*. Editura Fundației Culturale Române. Ediția a II-a revizuită și completată, București, 1996, pp. 477-478.
3. Dr. C. Diaconovich, *Enciclopedia Română*, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociației pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Tomul III, Kemet-Zymotic. (Cuprinde 18,819 articole cu 2 harte, 2 adnexe și 16 ilustrațiuni în text). Editura și tipografia lui W. Krafft, Sibiu, 1908, p. 1126.

Bibliography

Antip, C. *Istoria presei române* / The History of the Romanian Press, București, 1979.

Dr. Diaconovich, C. *Enciclopedia Română* / The Romanian Encyclopaedia, Published with the errand and under the patronage of The Association for the Romanian Literature and for the Culture of the Romanian People. Tome III, Kemet-Zymotic. (Comprises 18,819 articles with 2 maps, 2 annexes and 16 illustration in the text, Sibiu: W. Krafft Publishing House and Printing Office, 1908.

*** *Dicționarul Literar Românesc de la origini până la 1900* / The Literary Romanian Dictionary from its Origins to 1900, București: Academiei Publishing House, 1989.

*** *Dicționarul presei românești. 1731-1918* / The Dictionary of the Romanian Press. 1731-1918, București, 1997.

Hangiu, I. *Reviste și curente în evoluția literaturii române* / Magazines and Orientations in the Evolution of the Romanian Literature, București: Didactică și Pedagogică Publishing House, 1978.

Hangiu, I. *Dicționarul Presei Literare Românești. 1790-1990* / The Dictionary of the Romanian Literary Press. 1790-1990, Second edition, re-examined and updated. . București: Fundației Culturale Române Publishing House, 1996.

Iorga, N. *Istoria presei române de la primele începuturi până la 1916* / The History of the Romanian Press from its Early Beginnings to 1916, București, 1994.

Marinescu, Eugen. *Din Presa Literară Românească, 1918-1944* / From the Romanian Literary Press, București: Albatros Publishing House, 1975.

Micu, D. *Început de secol, curente și scriitori* / Beginning of Century, Orientations and Writers, București: Univers Publishing House, 1970.

Popa, Mircea; Tascu, Valentin. *Istoria presei românești în Transilvania* / The History of the Romanian Press in Transylvania, Cluj-Npoca: Dacia Publishing House, 1980.

Petrescu, D. *Din presa literară a secolului XIX – Antologie* / From the Literary Press of the XIX Century, București: Tineretului Publishing House, 1967.

Răduică, G.; Răduică, N. *Dicționarul presei românești. 1731-1918* / The Dictionary of the Romanian Press, București: Științifică Publishing House, 1995.